سحابی و توسعه ایران

ضیاء مصباح

خرداد، یادآور اندیشه و تلاش‌های ملی و دینی انسانی میهن‌دوست، آزاده و یادآور تحولات اجتماعی دو دهه اخیر است؛ مرحوم مهندس عزت‌الله سحابی. امروز که در این مقطع، به بینش و عملکرد رئیس‌جمهور در مسیر حفظ و تقویت منافع ملی در دور دوم مدیریت کابینه روحانی بر ملک و ملت، خوش‌بینانه امیدها بسته‌ایم، مروری بر اندیشه‌های سحابی ضروری به نظر می‌رسد.

این توصیه‌ها، به دور از اغراق، بهتر از هرگونه تعریف یا ذکر خاطره‌ای در توصیف خصوصیات و آگاهی‌های این اندیشمند ملی موثر است. توجه به این نکات اساسی و بسیار مؤثر که کماکان به دلایل روشن با همه اهمیت و اولویت (بعد از گذشت ۲۰ سال) بدون اقدام مانده، در جهت حل مشکلات جامعه و نارسایی‌ها توصیه می‌شود.

شادروان سحابی در یادداشتی خطاب به دولت اصلاحات می‌نویسد:

گرفتاری‌ها و عقب‌ماندگی‌ها، جامعه ما را بعد از بیش از یک قرن، هنوز اندرخم کوچه امنیت، آرامش و ترقی نگه داشته است. ادامه این وضع ما را وادار می‌کند یک لحظه به علت ریشه‌ای این ناکامی‌ها بیندیشیم و تجربه مکرر نکنیم.

- بوروکراسی دو بُعد دارد؛ یکی بعد «ساختاری» و دیگری بعد «کاربردی» و عملی؛ درصورتی‌که بعد ساختاری دولت اصلاح و منطبق بر «موازین علمی مدیریت و عقلانیت» و بر مبنای «هزینه- فایده» استوار نشود، اصلاح امور با «تعویض افراد و مقامات» راه به جایی نمی‌برد.

- درباره تبلیغات، به‌ویژه موضوع «تهاجم فرهنگی»، باید توجه داشت که سنگینی بار تبلیغات در شرایط فعلی بسیار بالاست و تبلیغات مبتنی بر «شعار و کسب هویت و امتیاز برای خود و نفی هویت دیگران» و «هتک حیثیت و شخصیت مردم» و شعارهایی از این قبیل، به صورت تکراری رکود جامعه را در پی دارد و آنچه گروهی از مسئولان و رسانه‌ها می‌گویند، «خلاف منظور» از دید جامعه تعبیر می‌شود و نوعی «ضدتبلیغ» به شمار می‌رود و ساختار ایمانی، اخلاقی و پایبندی مردم را سست می‌کند و «لجاجت» جانشین آن می‌شود.

- اگر مردم در عمل بهبود امور، تنش‌زدایی، رفع تبعیضات و امتیازات گروهی و تشنج‌آفرینی‌ها را مشاهده کنند، به «خلاقیت و ابتکار» روی می‌آورند.

- دقت و تمرکز روی «اصلاح بینش‌ها» و عملکردها و «رفتار اجتماعی مقامات» و گویندگان سیاسی نقش مؤثری خواهد داشت.

- نباید در برابر تبلیغات و دسایس مخالفان نگران بود. سکوت و گزارش‌های متین و مستند از حقایق، «پاسخ‌های آرام و خالی از احساسات» و «اعتراف به اشتباهات» و شکستن بازار شایعات این نقیصه را برطرف می‌کند.

- دولت باید حقایق امور را بدون پرده‌پوشی در اختیار مردم بگذارد و صدق و صمیمیت خود را بروز دهد تا جامعه متقابلا عکس‌العمل مناسب از خود نشان داده و «یگانگی بین حکومت‌کنندگان و حکومت‌شدگان» که یک امر دوطرفه است، از «ضروریت‌های حکمت سیاسی و اجتماعی» به وجود آید.

- بودجه سنگین صداوسیما که از منابع عمومی و آگهی‌های تجاری تأمین می‌شود، بدون حسابرسی مانده که خود عامل بسیاری از نارسایی‌هاست. این نهاد با این شیوه ساختاری، به‌ویژه در امور سیاسی، فرهنگی و اخلاقی دارای اثر منفی است.

عکس: مهدی حسنی

- جامعه مدنی مولود خود جامعه است و دولت توان آن را ندارد که به تشکیل و تکوین جامعه مدنی به صورت مستقیم بپردازد.

- وجود و واقعیت‌های مخالفان درون ملت باید تحمل شود و در اندیشه حذف دیگری نباشیم.

- اگر موفق شویم الگوی انسانی و اجتماعی حقیقی را در عمل پیاده کنیم و پیام‌های معنوی را با هنرمندی مطرح کنیم، با اقبال روشنفکران و اندیشمندان مواجه می‌شویم.

دیدگاه‌های او در رابطه با اقتصاد

- گردش کار اقتصادی باید به مازاد منجر شود و به صورت سرمایه برای توسعه بعدی به کار آید. اگر این تراکم مازاد از درون اقتصاد بیرون نیاید، ناگزیریم به منابعی دیگر مثل وام خارجی روی بیاوریم.

- اگر سرمایه مالی از مازاد عملکردها، چیزی انباشته نکند، سرمایه انسانی و فنی هم فاقد بهره‌وری خواهد شد.

- ما علاوه بر سرمایه انسانی از دانش فنی برخورداریم؛ اما چرا کار ما پیشرفت ندارد و پیوسته دور خود می‌گردیم؟! دلیلش این است که ما به انباشت، جمع‌بندی و بهره‌گیری از تجارب گذشته خودمان یا تجارب ملت‌های دیگر، اعتقاد نداشته‌ایم.

- اقتصاد ایران «به‌شدت مصرفی» است و راهبرد دولت باید واژگون‌کردن این روش باشد تا استقلال، اقتدار ملی و عدالت اجتماعی تحقق یابد.

- در شرایط فعلی، فعالیت‌های تولیدی دولت به تشکیل مازاد اقتصادی، «سود خالص» و انباشت سرمایه برای «توسعه بعدی» منتهی نشده است...

- چاره‌ای نمی‌ماند جز اینکه توسعه صنعت در میان مردم و جامعه، ایجاد ارزش افزوده از طریق سرمایه‌گذاری صورت گیرد تا توسعه اقتصادی کشور بر مبنای توسعه صنعت خصوصی استوار شود.

- هزینه تولید در سطح جامعه به نحو چشمگیر و تعیین‌کننده‌ای بالا رفته و رقابت را از دست داده‌ایم.

- در این رابطه باید الگوی آنان که در سیاست، «توسعه مرحله‌ای» را جایگزین «واردات» و تکوین ساختار صنعتی در جامعه و با موفقیت این پروسه را طی کرده و به بازار جهانی وارد شده‌اند ، مورد مطالعه جدی قرار داد.

- کاهش سطح مصرف در جامعه ساده نیست و به مراحل و تدابیر اقتصادی، سیاسی و فرهنگی، آن هم غیرمستقیم نیاز دارد.

- در مسیر کاهش سطح مصرف دولتی، اولین اقدام دولت باید کاهش هزینه‌های جاری، ریخت‌وپاش‌ها و بذل و بخشش‌ها باشد.

_ ناگزیریم برای «حراست از استقلال ملی» هرچه سریع‌تر به یک «ساختار اصولی و علمی در اقتصاد» دست یابیم؛ درحالی‌که فاقد ساختار اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی، سیاسی و صنعتی هستیم.

_ دولت موتور حرکت توسعه اقتصادی و اجتماعی و از سویی ضامن عدالت اجتماعی از طریق کنترل قیمت‌ها، نظارت بر حسن و صحت جریان امور، برنامه‌ریز، سیاست‌گذار، جهت‌دهنده روندهای اقتصادی و... است.

- اگر این موتور محرک، ناظر و سیاست‌گذار، ناکارآمد و فاقد بهره‌وری باشد، به جای عرضه خدمات دولتی و محور توسعه و پایگاه انباشت سرمایه ملی، به عاملی برای اتلاف منابع و ضد پیشرفت بدل خواهد شد

- با امیدواری به درایت بیشتر دولت دوازدهم در تحقق و دستیابی به منافع ملی در آغاز دور دوم خدمت خود با بسیاری موانع مواجه شده و چگونگی‌ها را در مسیر بهبود امور جامعه به‌خوبی آموخته است. به‌نظر می‌رسد با مجلسی هماهنگ همراه باشد. در انتظار اجرائی‌شدن این توصیه‌ها با همیاری همه وطن‌دوستان خواهیم بود.

یاد و خاطره هاله فرزند برومند شادروان سحابی را گرامی می‌داریم و به روان پاکشان درود می‌فرستیم.

کنکاش

در رمضان، دل‌ها را نزدیک کنیم

علی‌اکبر گلقندشتی
پژوهشگر

کتاب المراقبات تألیف عارف واصل، میرزا جواد آقای ملکی تبریزی است. ایشان در این کتاب ویژگی ماه‌های قمری و اعمال هر ماه را بیان می‌کند. فصل «ماه رمضان» را با روایتی از امیرالمؤمنین علی(ع) آغاز کرده است:«نگویید رمضان چون نمی‌دانید رمضان چیست و اگر کسی گفت باید صدقه داده و روزه بگیرد...». شناخت ماه رمضان نیازمند یک دور هرمنوتیکی است که این بار در عمل خود را نشان می‌دهد. این دور هرمنوتیکی با فروبستن دهان از خوردن و آشامیدن آغاز و با اعمالی که رسول خدا در آخرین روزهای ماه شعبان بیان فرمودند ادامه می‌یابد؛ احترام به پیران و کهن‌سالان، ملاطفت با کودکان، رفت‌وآمد با خویشاوندان، حرف ناشایست‌نزدن، با یتیمان مهربانی‌کردن، چشم و زبان را از نگاه ناپاک و گفتار ناصواب بستن، دعا به درگاه خداوند. در دین اسلام بخش‌ها و اعمالی فراتر از عقل مادی وجود دارند و برای درک و فهمیدن آثار آنها باید از صرف تفسیر عقلانی خارج و به وادی عمل وارد شد. برای فهم روایت‌هایی که در عظمت این ماه بیان شده است نیز باید همین مسیر طی شود. البته در کنار سیر سلوک و راه‌های عملی برای فهم چنین اعمالی، اندیشمندان مسلمان تلاش کرده‌اند براساس مبانی اسلام دلیل اهمیت روزه را تفسیر کنند. مثلا امام محمد غزالی برای اهمیت روزه دو علت بیان می‌کند: «روزه را دو خاصیت است که به آن مستحق این نسبت است. یکی آنکه حقیقت آن ناخوردنی است و آن باطن بود و از چشم خلق ناپوشیده باشد و ریا را بدو راه نبود و دیگر آنکه دشمن خدا ابلیس است و سپاه او شهوت است و روزه لشکر آن را بشکند که حقیقت روزه ترک شهوت است» (کیمیای سعادت ابتدای فریضه روزه ص۱۷۳). در معارف بلند شیعه که امتداد اقیانوس معارف نبوی است نیز می‌توان به دعای ۴۵ صحیفه سجادیه اشاره کرد. امام در دعایی که نشانه بزرگی اهل بیت(ع) است به توصیف این ماه می‌پردازد و برکات این ماه را در دو جنبه فردی و اجتماعی بیان می‌فرماید: «سلام بر تو ای همدمی که ما را مونس شادکننده‌ای و چون سپری شوی وحشت‌آور و دردناکی، سلام بر تو ای همسایه‌ای که دل‌ها نزد تو نرم شد و گناهان در تو نقصان گرفت. سلام بر تو ای یاوری که ما را در مبارزه با شیطان یاری دادی و ای همراهی که راه‌های احسان را هموار و آسان ساختی...» از همه روایات و تجربه‌های عارفانه آشکار می‌شود که «رمضان» ماه نزدیک‌شدن دل‌ها به همدیگر است و نتیجه این ماه فقط رشد فردی نیست. پس از حضور شکوهمند مردم ایران در انتخابات ریاست‌جمهوری خداوند هدیه دیگری به مردم ایران داده است. نیکوست همه قدر این ماه را بدانیم و با توجه به اثرات این ماه، دوستی‌های خود را محکم‌تر کنیم و مباحث مطرح‌شده در رقابت‌های سیاسی و انتخاباتی را که شاید لکه‌هایی بر دل‌های ما انداخته، فراموش کنیم.

ادامه از صفحه ۱۰

سراب مطالبات غیرواقعی

دولت اصلاحات و حرکت مخالفان

بعد از انتخابات دوم خرداد ۷۶ اصلاح‌طلبان شوراهای شهر و روستا و مجلس ششم را نیز با رأی مردم از آن خود کردند. تلاش‌های زیادی در این مقاطع صورت گرفت تا مشکلات ساختاری اقتصادی، نظام بودجه، توسعه، تک‌نرخی‌شدن ارز، سیاست داخلی و خارجی و حوزه فرهنگ و مطبوعات آزاد و... برطرف شود یا بهبود یابد. فعالیت‌های ماندگاری نیز در این مقطع صورت گرفت. احمد شیرزاد چند روز قبل در سرمقاله «شرق» دراین‌باره نوشت: «وقتی جنبش اصلاحات پیروز شد، فشار به دولت خاتمی برای اینکه در مدت کوتاهی تغییرات جدی در همه سطوح رخ دهد، افزایش یافت. توقع این بود که دولت در همان یک سال اول، تمام درها را باز کند و همه اصول مصرح در قانون اساسی، بی‌کم‌وکاست دنبال شود. وقتی مجلس ششم با رأی گسترده حامیان اصلاحات تشکیل شد، مطالبات دیگر توصیف‌شدنی نبود. در روزهای گذشته که برای سخنرانی‌های انتخاباتی به شهرهای مختلف رفتم، حس احترامی که طرفداران روحانی و اصلاحات به نمایندگان مجلس ششم داشتند، افتخارآمیز بود؛ نکته‌ای که در چهار سال مجلس ششم به این شکل نبود.

وقتی به‌عنوان یک نماینده یا رئیس کمیسیون آموزش مجلس در جمع دوستان فرهنگی حضور پیدا می‌کردم، رفع تمام کاستی‌های تاریخی آموزش‌وپرورش از دولت و مجلس اصلاحات طلب می‌شد. همه می‌گفتند دولت و مجلس در اختیار شماست، دیگر چه می‌خواهید؟ گاهی با خواهش به آنان می‌گفتم من هم یک معلم مانند شما هستم و قانون اختیارات محدودی به نمایندگان و دولت داده و موانع فراروی اصلاحات ساختاری، زیاد است. امروز با تکیه بر همان تجربیات، معتقدم تمام مطالبات زمین‌مانده در دوره‌های گذشته، یکجا از یک دولت، مجلس یا شورای شهر خواسته شود، حتما این نهادها را به زانو درخواهد آورد». حالا این مردم هستند که در مقابل تبلیغات پرحجم مخالفان دولت علیه دستاوردهای آن از یک سو و تلاش جریان مقابل برای دمیدن به تنور مطالبات اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و قومی از دیگر سو قرار دارند و می‌دانند به جای وعده‌های یک‌شبه، کشور نیازمند اصلاح ساختاری و بهبود گام به گام روندهاست. امری که اگر مورد توجه قرار نگیرد و همه خواهان حل همه مشکلات نهادینه‌شده در مدتی کوتاه باشند، حتما دولت، مجلس و شورای شهر تهران با وجود حضور مدیران باتجربه و توانمند، نمی‌توانند به توفیق لازم دست یابند.

انتخابات ۹۶ و سیاست‌گذاری عقلایی

حتی ممکن است برخی اقشار لازم باشد بیشتر کمک بگیرند؛ اما یارانه فعلی که به صورت سراسری داده می‌شود، به شدت غلط است. این نحوه پرداخت و مقایسه آن با دخل و خرج‌های دولت اصلا سازگار نیست و کار غیرعقلانی و ضدتوسعه است. درباره شعار چندبرابرکردن یارانه‌ها، همان‌طور که همه می‌دانند، هر سال و با فرارسیدن موعد بودجه‌نویسی دولت و مجلس حتی روی منابع جدید درآمدی چند میلیون تومانی که در مقیاس بودجه ممکن است ناچیز به نظر آیند، هم حساب می‌کنند. منابع بودجه عمومی بسیار محدود و شکننده است و نمی‌توان به‌راحتی هزینه‌ها را چند برابر کرد. درواقع اصلی‌ترین دلیلی که طرح‌های چندبرابرکردن یارانه نقدی را ناممکن به نظر می‌رساند، همین محدودیت منابع درآمدی است. به‌طورکلی قاعده ظرفیت‌های اقتصادی کشور را می‌توان به قانون ظروف مرتبط تشبیه کرد. به این معنی که از هر جای آن چیزی را کسر کنید، در جای دیگری این کاستی خودش را نشان می‌دهد. آثار اقتصادی و اجتماعی سیاست‌ها هم اغلب بلافاصله خود را نشان نمی‌دهند؛ اما شکی نیست که بالاخره پدیدار می‌شوند. خلاصه کلام اینکه اقتصاد دارای حافظه تاریخی است. درباره اینکه وضعیت فعلی نظام پرداخت یارانه در کشور مطلوب نیست، اجماع وجود دارد. ایرانیان در انتخابات ۲۹ اردیبهشت به وعده یارانه سه‌برابری «نه» گفتند. چیزی شبیه به تجربه سال گذشته مردم سوئیس و این خود بهترین پشتوانه برای دولت دوازدهم خواهد بود که نظام پرداخت یارانه را اصلاح و ترمیم کند. درباره ایده پرداخت بیشتر با برخی مفروضات، می‌توان موافقت کرد. نکته اول هم این است که یارانه صرفا به افراد مستحق پرداخت شود و نه همه جامعه.

منطق پرداخت یارانه، بهبود وضعیت توزیع درآمد یا کمک به دهک‌های پایین است. انتخابات به پایان رسید و حسن روحانی به واسطه رأی اکثریتی مردم و پشتیبانی آنها، با اطمینان خاطر بیشتری می‌تواند مسیر اصلاحات اقتصادی کشورمان را به پیش ببرد. اعتماد مردم به دولت دوازدهم، بزرگ‌ترین امانت و همچنین بزرگ‌ترین پشتوانه اجتماعی است.

تریبون

ترامپ علیه ایران

نعمت احمدی
حقوق‌دان

جوّ کاخ سفید ترامپ چرا علیه ایران شکل گرفته است؟ با حمله گروه القاعده به ساختمان برج‌های تجارت جهانی در نیویورک، قلب اقتصاد آمریکا هدف قرار گرفت و برای اولین‌بار بعد از جنگ جهانی دوم، مستقیما به خاک آمریکا حمله شد و بیش از سه هزار نفر از مردم این کشور در حمله به برج‌های تجارت جهان کشته شدند. خاتمه جنگ جهانی دوم، پایانی بر حضور بریتانیا در منطقه خاورمیانه و آغازی بر حضور قدرت نوظهور آمریکا بود. آمریکا در سیمای نجات‌دهنده جهان با استفاده از هیولای کمونیسم، برای خود مشروعیت حضور در مناطق حساس جهان را قائل بود. حمله شوروی به افغانستان، بهانه حضور در یک کشور اسلامی را مهیا کرد. آمریکا که تجربه تلخ حضور سربازان خود در ویتنام را هنوز از یاد نبرده بود، این‌بار به‌جای حضور مستقیم در منطقه، از گروه‌هایی که خود را جهادی می‌نامیدند، با اسلحه و پول حمایت کرد. درست است که گروه‌های جهادی با پول و اسلحه آمریکایی باعث فرار نیروهای شوروی از خاک افغانستان شدند؛ اما همین جنگ‌جوها توانستند هسته مرکزی گروه‌های خطرناکی مانند القاعده را شکل دهند که به‌راحتی توانستند در داخل آمریکا عضوگیری کنند و مرکز تجارت جهانی را به آتش بکشند. جورج بوش پسر بعد از حمله به برج‌های تجارت جهانی از شروع جنگ‌های صلیبی یاد کرد. از روزی که جورج بوش از این عنوان استفاده کرد، تا روزی که تانک‌های آمریکایی بعد از بمباران همه تأسیسات عراقی به وسیله هواپیماها وارد بغداد شدند، زمان اندکی گذشت. نه در اردوگاه غرب صلیبیون واقعی بودند و نه مسلمانان واقعی به غرب حمله کرده بودند. حالا مردم آمریکا خسته از نخبگان سنتی، با رأی دموکراتیک خود انقلابی علیه نهادهای لیبرالی به راه انداخته‌اند و از درون صندوق‌های رأی، شخصی رئیس‌جمهور شد که سیاست‌های پوپولیستی او علیه دموکراسی است. ترامپ وعده اعاده قدرت آمریکا را به مردم خسته از نخبگان سنتی می‌دهد و با آدرس غلط، مهاجران مسلمان به‌ویژه اتباع شش کشور را برهم‌زنندگان امنیت آمریکایی‌ها معرفی می‌کند. کسی از او نمی‌پرسد اگر حمله به برج‌های تجارت جهانی، هیمنه آمریکا را در هم شکست، اتباع کشورهای دوست آمریکا؛ یعنی عربستان و مصر، سوار بر هواپیما بودند، نه اتباع کشوری مثل ایران که مغز متفکر فتح کرات آسمانی در سازمان ناسای این کشور هستند. به باور نگارنده ترامپ در پشت فرمان منع ورود اتباع شش کشور مسلمان، هدفی خاص را دنبال می‌کند. او و اطرافیانش به‌درستی می‌دانند ایرانیان با هوش و ذکاوت ذاتی خود از کاخ سفید گرفته تا سازمان ناسا و تا دانشگاه‌ها و مراکز علمی را به تسخیر درآورده‌اند. در همه این سال‌ها که جوهر فرمان اجرائی رؤسای جمهور سابق از دموکرات تا جمهوری‌خواه تا سنا و کنگره علیه ایران به حرکت درآمده است، یک ایرانی پیدا نخواهند کرد که در گروه‌های به گفته آنان تروریستی، رد یا نقشی داشته باشد. دولت ایران نیز در مسابقه تسلیحاتی منطقه شرکت نکرده است. همه بودجه نظامی ایران در این سال‌ها به اندازه یک فقره خرید تسلیحات آمریکایی کشورهای منطقه نیست. ایران وقتی مورد حمله صدام حسین واقع شد، همه کشورهای غربی پشت صدام سنگر گرفتند و با پول و اسلحه او را حمایت کردند. کمترین حق دولت ایران این است که خود را در منطقه آشوب‌زده خاورمیانه از نظر نظامی قدرتمند کند. پرسش این است؛ ترامپ با این رفتارها دنبال چیست؟ آیا فضاسازی برای مواجهه با ایران، پشت این رفتارها قرار دارد؟

زاویه

۲۰ کارخانه GTL، نیاز ایران

سیدحسین میرافضلی
مدیرعامل پتروشیمی جم

سالانه بیش از ۲۵۰ میلیارد مترمکعب گاز طبیعی در ایران تولید می‌شود که کمتر از چهار درصد آن در صنعت پتروشیمی به محصولات ارزشمند تبدیل می‌شود و بیش از ۴۰ درصد آن در نیروگاه‌ها و مصارف خانگی به هدر می‌رود و محیط زیست را نیز آلوده می‌کند. بنده مسئولیت مؤسسه‌ای را برعهده داشتم که در سال‌های ۱۳۸۳ و ۱۳۸۴ طرح توازن گاز کشور را زیر نظر مرکز پژوهش‌های مجلس تهیه کردیم. در آن زمان سؤال مهمی مطرح بود که چه برنامه بلندمدتی برای گاز تولیدی در پارس جنوبی و سایر میادین گازی داشته باشیم؟ به سمت صادرات گاز تمرکز کنیم یا بخش عمده گاز را به سمت نیروگاه‌ها سوق دهیم و چه میزان در صنعت پتروشیمی مورد استفاده قرار گیرد و چه میزان در مصارف خانگی و چه میزان برای تزریق گاز به میادین نفتی. برای ازدیاد برداشت نفت همه مسائل بررسی شد و یکی از مهم‌ترین اولویت‌ها تزریق گاز به میادین مستقل نفتی جهت ازدیاد برداشت تعیین شد همچنین انتقال برق ارزان‌تر به روستاهای دورافتاده به جای انتقال گاز از دیگر اولویت‌ها تعیین شد. به هر حال هنوز این سؤال مطرح است که بهترین روش استفاده از گاز طبیعی چیست با این تفاوت که اکنون بخش عمده گاز را به سمت مصارف خانگی و نیروگاه‌های پرمصرف کم‌بهره سوق داده‌ایم و حدود چهار درصد گاز در واحدهای پتروشیمی مصرف می‌شود که قیمت آن سه تا چهار برابر سایر مصارف تعیین‌شده است!؟ یکی از بهترین روش‌های استفاده از گاز طبیعی که مزیت ویژه‌ای برای اقتصاد و توسعه کشور دارد تبدیل گاز طبیعی به بنزین و گازوئیل یورو۵ است که دراین‌باره توضیح مفصل خواهم داد و دلایل و توجیهات اقتصادی آن را در این نوشته شرح خواهم داد.

چند شرکت محدود دارای لایسنس یا دانش GTL هستند که عبارت‌اند از شرکت‌های شل، ساسول و سین‌فیول چین که در سال‌های گذشته به دلیل تحریم امکان انتقال تکنولوژی به کشور وجود نداشت هرچند پیشرفت این تکنولوژی در ۱۰ سال اخیر بوده است. اما اکنون امکان انتقال این تکنولوژی به کشور وجود دارد و برخی از این شرکت‌ها بسیار تمایل دارند با ایران همکاری و دانش خود را منتقل کنند. در این تکنولوژی گاز متان به محصولات ارزشمند بنزین و گازوئیل یورو۵ که محصول بسیار پاک و باکیفیتی است، تبدیل می‌شود. در تکنولوژی سین‌فیول با میزان ۳.۲ میلیون تن گاز متان می‌توان دو میلیون تن بنزین و گازوئیل با نسبت ۷۰ درصد بنزین و ۳۰ درصد گازوئیل تولید کرد. همچنین ۱.۵ میلیون تن CO_2 با خلوص ۹۶ درصد تولید می‌شود که در ادامه درباره استفاده مناسب از آن نیز توضیح خواهم داد.

حجم سرمایه‌گذاری لازم برای احداث یک کارخانه دو میلیون‌تنی حدود سه میلیون یورو است که اگر مقیاس تولید بیشتر شود، حجم سرمایه‌گذاری به نسبت تولید کاهش خواهد یافت. میزان آب مورد نیاز واحد دو میلیون‌تنی دو میلیون تن و زمین مورد نیاز حدود ۲۰۰ هکتار است. مزیت ویژه این روش تولید بنزین در مقایسه با سایر روش‌ها این است که نسبت قیمت ماده اولیه به محصول خیلی کمتر است. در پالایشگاه‌های نفت باید نفت خام بشکه‌ای ۵۰ تا ۶۰دلاری یا تنی حدود ۳۱۰ تا ۳۲۰دلاری وارد کارخانه شود و حدود ۵۰ درصد آن به محصولات ارزشمند تبدیل می‌شود بنابراین حاشیه سود آن پایین است. در روش دوم کاندنسیت تنی ۳۰۰ تا ۴۰۰دلاری وارد کارخانه می‌شود و حدود ۷۵ درصد محصولات ارزشمند تولید می‌شود که فاصله بین ماده اولیه و محصول کم است و به ازای هر تن محصول حدود ۸۰ دلار است. در روش GTL گاز تنی ۸۰ تا ۹۰دلاری وارد کارخانه می‌شود و محصول تنی ۵۰۰ تا ۶۰۰ دلاری تولید می‌شود اما کارخانه‌های GTL در پنج سال اول بهره‌برداری فشار زیادی بر سرمایه‌گذار وارد می‌کنند زیرا هزینه ساخت این کارخانه‌ها نسبت به میزان محصولی که تولید می‌کنند، زیاد است.

از سال ششم بهره‌برداری که وام‌ها و بهره‌های سرمایه‌گذاری پرداخت می‌شود این کارخانه‌ها حاشیه سود فوق‌العاده بالا داشته و سود آنها غیرقابل مقایسه با همه کارخانه‌های بزرگ صنعت پتروشیمی و پالایشگاهی است. بنابراین دولت باید در پنج سال اول سرمایه‌گذاری، از این واحدها حمایت ویژه کند و شرایط را برای جذب سرمایه‌گذار خارجی و جذب منابع مالی ارزان فراهم کند. به دلیل مصرف آب کم و وجود گاز طبیعی در نقاط مختلف کشور امکان احداث واحدهای GTL در مناطق دور از دریا نیز وجود دارد بخشی از محصول تولیدی نیز به مصرف داخل اختصاص می‌یابد و بخشی نیز به کشورهای مجاور صادر خواهد شد. مصرف بنزین در جهان از میزان موجود کمتر نخواهد شد و با روند کند رشد خواهد داشت چراکه سالانه حدود ۷۰ میلیون خودرو و ده‌ها میلیون موتورسیکلت در جهان تولید می‌شود. هواپیماها و قایق‌های موتور نیز مصرف‌کنندگان بزرگ بنزین هستند بنابراین این تفکر که با ورود خودروهای برقی روند مصرف بنزین کاهشی باشد چندان منطقی نیست، از نظر اقتصادی هزینه شارژ برق خودروهای برقی کمتر از هزینه بنزین نیست و نیاز به زیرساخت‌های گسترده‌ای دارد. روند رشد خودروهای برقی بسیار کمتر از روند تولید خودروهای با سوخت بنزین است. پالایشگاه‌های قدیمی نیز به‌مرور از مدار تولید خارج می‌شوند و چون قیمت بنزین و گازوئیل کاهش یافته در ساخت پالایشگاه‌های جدید با خوراک نفت خام چندان سرمایه‌گذاری گسترده‌ای انجام نخواهد شد. از طرف دیگر واحدهای GTL پس از طی‌کردن دوره پنج‌ساله اول بهره‌برداری قابلیت رقابت جدی با پالایشگاه‌های تولید بنزین از نفت خام و کاندنسیت دارند و قدرت بالایی در مقاومت در مقابل کاهش قیمت بنزین دارند و می‌توانند با تأثیرگذاری در مدیریت بازار نقش ویژه‌ای در کنترل بازار ایفا کنند. درخصوص CO_2 تولیدی واحدهای GTL چند روش برای استفاده از CO_2 تولیدی وجود دارد که عبارت‌اند از: ۱- تزریق CO_2 به میادین نفتی برای ازدیاد برداشت که دراین‌باره لازم است واحدهای GTL در نزدیک میادین نفتی مدنظر احداث شوند ۲- استفاده از CO_2 برای تولید متانول یا اوره (از ترکیب آمونیاک و CO_2 اوره به دست می‌آید. در این مورد باید واحد GTL در کنار دریا احداث شود که بتوان آمونیاک مورد نیاز را از خارج تأمین کرد.

چنانچه ۲۰ واحد GTL با ظرفیت دو تا چهار میلیون‌تنی در کشور احداث شود، درآمد ملی از محل صادرات بنزین بین ۲۰ تا ۴۰ میلیارد دلار افزایش خواهد یافت (با احداث این تعداد واحد تولیدی بین ۶۰ تا صد میلیارد مترمکعب گاز طبیعی به محصولات ارزشمند تبدیل می‌شود) و برای بیش از ۵۰ هزار نفر شغل مستقیم ایجاد خواهد شد. برای نیل به این هدف لازم است از اسراف بی‌رویه حدود صد میلیارد مترمکعب گاز در مصارف خانگی و نیروگاهی جلوگیری شود و ضمن فرهنگ‌سازی ابزار تشویقی و تنبیهی لازم برای تحقق این هدف فراهم شود.